

uilen
spel

Basismap voor begeleiders

WELKOM!	3
BASISHOUDING VAN EEN VRIJWILLIGER	4
VERLOOP VAN EEN BEGELEIDING	6
1. OPSTART VAN EEN BEGELEIDING	6
1.1 KENNISMAKEND GESPREK EN BASISVORMING	6
1.2 MATCHING DOOR UILENSPEL	6
1.3 AANSPREEKPUNT BIJ UILENSPEL	7
1.4 AANSPREEKPUNT VAN DE SCHOOL	7
2. BEGELEIDING DOORHEEN HET SCHOOLJAAR	8
2.1 ONDERSTEUNING VANUIT DE SCHOOL	8
2.2 ONDERSTEUNING UILENSPEL: VORMINGEN EN ACTIVITEITEN VOOR VRIJWILLIGERS	9
2.3 ONLINE ONDERSTEUNING VANUIT UILENSPEL	10
2.4 SPELOTHEKEN	11
3. AFRONDING VAN EEN BEGELEIDING	11
3.1 EVALUATIE	11
3.2 AFRONDING VAN EEN BEGELEIDING	12
DE BEGELEIDING RUIMER BEKEKEN	13
1. HET KIND	13
1.1 SPELEND LEREN	13
1.2 MOTIVATIE EN PERSOONLIJKE GROEI VAN HET KIND	15
1.3 TALENTEN EN INTERESSES	17
1.4 ZELFVERTROUWEN, WEERBAARHEID EN OMGAAN MET EMOTIES	17
1.5 LEREN LEREN	18
1.6 TAALSTIMULERING	20
1.6 LEESBEVORDERING	24
2. GEZIN	27
2.1 KANSARMOEDE EN MAATSCHAPPELIJKE KWETSBAARHEID	27
2.2 OMGAAN MET DIVERSITEIT – RESPECT VOOR DE LEEFWERELD VAN HET GEZIN	31
2.3 OMGAAN MET DISCRIMINATIE EN RACISME	34
2.4 BROERS EN ZUSSEN	35
2.5 OUDERS BETREKKEN	36
3. DE SCHOOL	38
3.1 COMMUNICATIE BEVORDEREN TUSSEN HET GEZIN EN DE SCHOOL	38
3.2 TOELEIDEN NAAR ACTIVITEITEN OP SCHOOL	38
4. DE BUURT	39
4.1 VISIE VAN UILENSPEL OP BUURTINTEGRATIE	39
BEWAKEN VAN EIGEN GRENZEN	40
BRONNENLIJST	43

WELKOM!

Dag vrijwilliger,

Als je deze map gekregen hebt, wil dat zeggen dat je als begeleider bij Uilenspel begint. **SUPER!** Deze map sluit aan bij de basisvorming die je hebt gevolgd.

In een eerste deel, de **basismap**, bekijken we jouw rol als vrijwilliger bij Uilenspel en meer specifiek als begeleider van een Uilenspelgezin. Daarnaast overlopen we alle stappen van je begeleiding (van opstart t.e.m. afronding). Tenslotte vind je heel wat extra achtergrondinformatie o.a. over de context van de gezinnen die wij ondersteunen, het taalaspect (en wat jouw rol hierin kan zijn) en het belang van spel tijdens de begeleiding.

Daarnaast hebben we nog een **inspiratiebundel** met zeer concrete oefenblaadjes en tips (per leeftijd). Zo kan je spelenderwijs aan de slag tijdens jouw begeleiding.

BASISHOUDING VAN EEN VRIJWILLIGER

Als begeleider bij Uilenspel ga je een engagement aan van minstens één schooljaar. Samen met jouw Uilenspelkind en -gezin stap je in eenzelfde verhaal. Dat verhaal begint bij het kind en de schoolse vaardigheden, maar kan vandaaruit verder groeien en versterken.

In onze afsprakennota staan enkele voorwaarden om vrijwilliger te zijn: Iedereen die wil bijdragen aan de buurt is welkom vanaf **16 jaar**. Daarnaast laat je **geen enkele vorm van discriminatie toe**. Ook verwacht Uilenspel van jou een houding die in lijn is met de waarden van de organisatie. Deze basishouding is gebaseerd op het boek 'kwetsbaar verbonden' van Bea Van Robbaeys & Vickey Leyssens-Danneboom.

De basishouding is een streefdoel waaraan je als vrijwilliger je handelingen kan aftoetsen.

- Je bent **authentiek, empathisch**, gaat uit van **gelijkwaardigheid** en hebt een **open houding**.

Je ondersteunt het kind en het gezin op een gelijkwaardige manier. Je bent oprecht in jouw rol als begeleider. Vanuit een authentieke houding heb je een open band met het gezin en creëer je verbinding. Je erkent het gezin als belangrijkste partner in de opvoeding van het kind.

- Je hebt een **positieve blik**.

Jouw positieve instelling laat je mogelijkheden zien tot het ondersteunen van het kind en het gezin. Ook als de context niet altijd ideaal is, zie je de gelegenheid om de groeikansen van het kind te verhogen en het gezin op ruimer (dan enkel het schoolse) vlak te ondersteunen.

- Je bent **nabij** maar kent en erkent tegelijkertijd je eigen grenzen en die van het gezin.

Je bent betrokken bij het gezin en staat niet aan de zijlijn toe te kijken. Door de wekelijkse bezoeken bouw je een vertrouwensband op. Belangrijk hierbij is dat je jouw grenzen kent, erkent en deze bewaart, net als deze van het gezin.

- Je neemt een duidelijk en **betrokken engagement** op tegenover de organisatie en bent **betrouwbaar**.

Je schaaft je achter de waarden van Uilenspel en bent geëngageerd. Uilenspel kan rekenen op jou als vrijwilliger.

- Je bent **discreet**.

Je ondersteunt een gezin in een maatschappelijk kwetsbare context aan huis. Je staat dicht bij het gezin en bouwt een vertrouwensband op. Persoonlijke of gevoelige informatie deel je niet zomaar met anderen. Zo schaad je de vertrouwensband niet.

De organisatie legt dit ook contractueel vast:

"De vrijwilliger heeft geen beroepsgeheim, maar wel discretieplicht. De vrijwilliger valt niet onder het artikel 458 van het wetboek met betrekking tot beroepsgeheim. Wel kan de vrijwilliger steeds terecht bij het Uilenspelteam om te ventileren of met een zorgvraag. Het team is bereikbaar en springt hier discreet mee om."

- Je **respecteert** de mogelijkheden van het kind en het gezin.

Je werkt op het tempo van het kind en het gezin en stelt je hierin flexibel op. Je probeert de noden van het gezin aan te voelen en speelt hierop in. Je neemt de ouderrol in de opvoeding van het kind niet over maar helpt waar de ouders om ondersteuning vragen.

- Je bent een **bondgenoot**.

Je gaat samen met het kind en het gezin een leerproces aan. Je neemt niet over maar motiveert en stimuleert. Zo werken jullie samen aan de zelfredzaamheid en veerkracht van het kind en het gezin.

VERLOOP VAN EEN BEGELEIDING

1. Opstart van een begeleiding

1.1 Kennismakend gesprek en basisvorming

We vinden het belangrijk om elke vrijwilliger persoonlijk te kennen. Daarom nodigen we je eerst uit voor een kennismakend gesprek.

Om een kind bij Uilenspel te begeleiden is geen specifieke pedagogische achtergrond of ervaring vereist. Wel vragen we om als opstartende begeleider de **basisvorming** van Uilenspel mee te volgen.

Je krijgt ook een **basistas**. Daarin zit de basismap, het heen-en-weerschriftje, schrijfmateriaal, kleurpotloden, een oefenboekje etc. Je kan deze tas iedere week meenemen naar je Uilenspelgezin, of je kan de tas bij het gezin laten, zo heb je altijd het nodige materiaal voorhanden. In de loop van het schooljaar kan je deze tas ook komen aanvullen. Wanneer de begeleiding wordt stopgezet, mag je de basistas bij het gezin achterlaten. Je hoeft deze dus niet terug te bezorgen aan Uilenspel.

1.2 Matching door Uilenspel

Na de basisvorming ben je klaar om als begeleider te starten. Het toewijzen van een kind aan een begeleider gebeurt door Uilenspel. We houden hierbij rekening met de mogelijke voorkeuren die je aangaf. Wanneer je op eender welk moment tijdens je begeleiding niet zo'n goed gevoel hebt bij je kind of gezin, mag je dit altijd aangeven. Het is belangrijk dat je je als begeleider goed voelt bij je vrijwilligerswerk.

Concreet zijn er bij Uilenspel **twee grote opstartmomenten** in een schooljaar:

- September-oktober (grote opstart schooljaar)
- Januari-februari (start tweede semester)

Dit zijn de periodes waarin scholen de meeste kinderen bij ons aanmelden en er basisvormingen zijn voor begeleiders. Hoewel de meeste begeleiders en kinderen rond deze twee opstartmomenten worden gematcht, kan je ook op andere ogenblikken tijdens het schooljaar als vrijwilliger opstarten.

Bij de opstart ontvang je van Uilenspel de volgende documenten:

- De **aanmeldingsfiche** van het kind: Die bevat de gegevens van het kind, de contactgegevens van de ouders, een korte schets van de thuissituatie, de moeilijkheden op school etc. Ook de gegevens van de school en de contactpersonen op de school (aanspreekpunt op school + klasleerkracht) staan erop.
- De **schoolfiche**: deze fiche geeft je informatie over de werking, filosofie en specifieke leermethodes van de school. Er staat ook uitgelegd wat het huiswerkbeleid van de school is, hoe de klassen georganiseerd zijn, wat specifieke communicatiekanalen zijn (vb. nieuwsbrief, website, social media), etc.

1.3 Aanspreekpunt bij Uilenspel

De teammedewerker van Uilenspel zal je alle info bezorgen omtrent de opstart van je begeleiding. Deze persoon is je eerste aanspreekpunt binnen Uilenspel. Het aanspreekpunt kent de school en de buurt waar jij een kind begeleidt. Doorheen het schooljaar zal jouw aanspreekpunt af en toe eens bij jou horen hoe je begeleiding loopt, maar aarzel zeker niet om zelf contact op te nemen bij vragen of bezorgdheden. Uiteraard mag je ook altijd leuke verhalen met ons delen. Wij horen het graag! Benieuwd wie welke wijk of regio opvolgt? Neem dan een kijkje op onze website: www.uilenspel.be/nl/team

1.4 Aanspreekpunt van de school

Op elke school waar Uilenspel mee samenwerkt is er een contactpersoon aangesteld. Deze persoon is ons aanspreekpunt. Meestal is dit de zorgcoördinator of de brugfiguur van de school. Deze persoon volgt de Uilenspelbegeleiding mee op vanuit de school en is verantwoordelijk voor volgende zaken:

- **Aanmelding kinderen:** Het aanspreekpunt kijkt samen met de leerkracht welke kinderen in aanmerking komen voor begeleiding en meldt de kinderen aan. Hierbij geeft deze persoon ook mee welke kinderen echt prioriteit moeten krijgen. Het kind en de ouders krijgen uitleg over de werking van Uilenspel en er wordt gepolst of zij hiervoor open staan. Het is immers een belangrijke voorwaarde dat de **ouders vragende partij** zijn voor de begeleiding en goed weten wat dit inhoudt en hoe Uilenspel te werk gaat. Zo kom je als begeleider niet terecht in een gezin dat niet openstaat voor de begeleiding.
- **Eerste kennismaking:** Het aanspreekpunt neemt contact op met jou voor de opstart van de begeleiding en plant samen een moment in voor een eerste kennismaking. Soms gaat dit thuis door, soms ook op school. Bij die eerste kennismaking leert het gezin jou kennen. Dit is het moment waarop de visie en werking van Uilenspel nog

eens goed wordt uitgelegd aan het gezin. Er worden afspraken gemaakt met de ouders en jullie leggen een moment vast voor de begeleiding de week nadien. Tegelijk is dit ook een moment waarop je nog meer info over het kind en het functioneren in de klas mee krijgt. Jullie bekijken samen hoe de school (aanspreekpersoon en klasleerkracht), het gezin en jij gaan samenwerken met elkaar.

- **Methoden school:** Het aanspreekpunt geeft jou meer uitleg over de specifieke leermethodes die de school hanteert.
- **Contactpersoon:** Je kan altijd contact opnemen met het aanspreekpunt van de school bij specifieke vragen over het kind, het gezin of de school.
- **Leerkrachten inlichten:** Het aanspreekpunt brengt de leerkracht op de hoogte dat een leerling van hen Uilenspelbegeleiding krijgt. Het is in het belang van het kind dat de leerkracht voldoende op de hoogte is van de werking van Uilenspel, en voldoende input en feedback geeft aan jou. Hoe deze communicatie zal verlopen, en op welke manier deze input en feedback tot bij jou komt, wordt best ook al besproken tijdens het kennismakingsgesprek.
- **Evaluatie begeleiding:** Het aanspreekpunt neemt af en toe contact op met jou én het gezin, en volgt de begeleiding op vanuit de school.

2. Begeleiding doorheen het schooljaar

In het belang van een goed verloop van de begeleiding voor het kind én begeleider, is een goede ondersteuning en omkadering tijdens je engagement heel belangrijk. Als begeleider kan je terugvallen op volgende ondersteuning:

2.1 Ondersteuning vanuit de school

- **Aanspreekpunt school:** Deze persoon is dus je allereerste contact met de school en het gezin. We denken hierbij aan specifieke ruimere vragen over de school, of het functioneren van het kind op school. Met deze persoon kan je gedurende het schooljaar altijd per mail of via telefoon contact opnemen, en ook een afspraak maken als je dat wil. Neem hier gerust ook zelf het initiatief! Door de vele begeleidingen is het mogelijk dat het aanspreekpunt dit niet altijd zelf zal doen, dus als jij hier nood aan hebt tijdens je begeleiding mag je het aanspreekpunt zeker zelf contacteren.
- **Leerkracht:** de leerkracht is te contacteren bij vragen rond een specifieke aanpak in de klas. De leerkracht kan je heel concrete informatie geven over bepaalde methoden die in de klas worden toegepast. Daarnaast is dit ook de persoon die het kind elke dag ziet functioneren in de klascontext en die zicht heeft op de resultaten van het kind. Het contact met de leerkracht gebeurt soms via het heen-en-weerschriftje, maar kan ook via mail. Als je dit wenst, kan je ook altijd eens met de leerkracht zelf afspreken. Wees je er

wel van bewust dat de leerkracht soms meerdere leerlingen in de klas heeft die extra ondersteund worden (logopedie, revalidatie, Uilenspel ...) en ze dus soms meer fan zijn van mailverkeer i.p.v. vele heen-en-weerschriftjes bij te houden. Je toetst dit best zelf af met de leerkracht.

- **Oudercontacten/overlegmomenten:** als begeleider kan je een nuttige inbreng geven door jouw ervaringen te delen met de school en de ouders. Soms vergezellen onze begeleiders de ouders naar overlegmomenten zoals een oudercontact. Als het gezin hiervoor openstaat en jij hebt hier tijd en ruimte voor, kan dit dus zeker van ons.

2.2 Ondersteuning Uilenspel

Uilenspel organiseert tijdens het schooljaar een aantal vormingen en activiteiten voor vrijwilligers. Bij de start van een nieuw schooljaar worden het merendeel van de vormingen en activiteiten online op de website geplaatst. Deze activiteiten en vormingen zijn gratis voor vrijwilligers. Naast de kalender op de website krijg je als begeleider ook een mailtje met meer info rond een bepaalde activiteit of vorming, net als maandelijks een digitale nieuwsbrief waarin het aanbod voor de komende weken staat.

Vormingsaanbod:

- **Basisvorming:** als begeleider start je met het volgen van de basisvorming.
- **Andere vormingsmomenten:** Doorheen het jaar staan nog een aantal vormingen/workshops gepland. Die zijn niet verplicht te volgen, maar vaak wel heel waardevol om je te ondersteunen bij je begeleiding. Inschrijven is noodzakelijk. De inhoud van de vormingen varieert per schooljaar, maar gaat telkens iets dieper in op een bepaald aspect van de begeleiding (vb. spelend leren, taalstimulering, het belang van thuistaal) of op een specifieke thematiek (vb. kansarmoede, diversiteit, ouderbetrokkenheid).

Activiteiten:

Uilenspel organiseert een aantal activiteiten. Sommige zijn gericht naar alle vrijwilligers. Andere activiteiten staan open voor alle vrijwilligers én de Uilenspelgezinnen. Voor elke activiteit zal je tijdig een persoonlijke uitnodiging krijgen. De uitnodiging voor de gezinnen zijn meestal ook vertaald in de meest voorkomende thuistalen.

Voorbeelden van activiteiten voor alle vrijwilligers zijn:

- Een ontmoetingsmoment bij de opstart van het schooljaar
- Een bedankingsetentje op het einde van het schooljaar
- Een aantal praatcafés of interviews waar je als begeleider ervaringen kan delen met andere vrijwilligers

Voorbeelden van activiteiten voor vrijwilligers én Uilenspelgezinnen:

- Een nieuwjaarsfeest
- Een slotactiviteit op het einde van het schooljaar

2.3 Online ondersteuning vanuit Uilenspel

- **Sociale media:** Volg Uilenspel via de **Facebook**pagina 'Uilenspel vzw'. In sommige antennes bestaat er ook een besloten Facebookgroep (enkel voor vrijwilligers) waar je je lid van kan maken. In andere antennes wordt gewerkt met een Whatsapp-groep. Je aanspreekpunt zal je bij je opstart laten weten hoe er in jouw buurt wordt gecommuniceerd onder de vrijwilligers. Via deze kanalen worden vooral tips gedeeld, ideetjes, buurtgerelateerde info, oproepen, foto's etc. Naast Facebook vind je Uilenspel ook op **Instagram** als 'uilenspel_vzw'. Uilenspel is ook te vinden op **LinkedIn**. Het is fijn om te zien dat je jouw engagement voor Uilenspel ook via daar kenbaar maakt in je profiel.
- **Pinterest:** Uilenspel is te volgen op [Pinterest](#). Je vindt er leuke borden vol spelletjes en tips voor tijdens je begeleiding, gerangschikt volgens vaardigheid, thema en leeftijd.
- **Nieuwsbrief:** Als begeleider krijg je maandelijks een nieuwsbrief met daarin enkele nieuwtjes, de maandplanning en tips rond je begeleiding.
- **Uilenspel website:** Op de pagina '[inspiratie bij spelend leren](#)' vind je een beknopt overzicht van tips voor je begeleiding.

2.4 Spelotheken

In sommige antennes heeft Uilenspel haar eigen spelothek op kantoor, waar je spelletjes en educatief materiaal kan ontlene voor tijdens je begeleiding. In andere antennes is er geen Uilenspel-spelothek maar wordt er doorverwezen naar een spelothek in de buurt of kan je bij je aanspreekpunt terecht voor ondersteuningsmateriaal.

3. Afronding van een begeleiding

3.1 Evaluatie

Op het einde van het schooljaar stuurt Uilenspel je een uitgebreide bevraging via een **online enquête**. Deze enquête kadert in een grotere **impactmeting** waarbij alle betrokken partijen van een Uilenspelbegeleiding (elk op maat) bevragd zullen worden (nl. de begeleiders, de scholen, de kinderen en de ouders). We verwachten dat je deze bevraging invult. Je ervaringen, opmerkingen, suggesties, bezorgdheden zijn heel waardevol voor het verder optimaliseren van onze werking.

Ook polsen we dan naar hoe je je engagement ziet voor het volgende schooljaar:

- Wil je graag verder gaan met je begeleiding?
- Wil je liever een nieuw kind begeleiden?
- Wil je graag stoppen met je begeleiding?
- Weet je het nog niet zeker en wil je er nog even over nadenken?

Al deze informatie nemen wij mee bij de opstart van het nieuwe schooljaar.

Als je stopt met je begeleiding bekijken we samen met de school en de ouders of het mogelijk is om een nieuwe begeleider voor het gezin te vinden. Doe hierover zeker geen beloften.

Veel vrijwilligers gaan meer dan één schooljaar bij hetzelfde gezin. Zet je je begeleiding het volgende schooljaar verder, spreek dan goed af met het gezin.

- Zal je in de vakantie nog eens langskomen of niet?
- Wanneer herneem je je begeleiding in september?

Als je verder gaat met de begeleiding, ligt het initiatief dus bij jou om hierover concrete afspraken te maken met het gezin. Bij de start van elk nieuw schooljaar, krijg je van Uilenspel wel altijd extra tips en de nieuwe info over de klas en de noden op school. Maar je hoeft dus niet op Uilenspel te wachten om in september al van start te gaan.

3.2 Afronding van een begeleiding

Uilenspel hecht veel belang aan een goede opstart van een begeleiding, maar eveneens aan een mooie afronding ervan.

Beslis je om te stoppen als Uilenspelbegeleider? Laat het ons weten. Zo kunnen we samen met jou bekijken hoe je dit het best met je Uilenspelkind en -gezin aanpakt. Wij contacteren de school en bekijken of er een nieuwe vrijwilliger kan starten bij jouw gezin.

TIPS

- **Duidelijke afspraken:** Zorg ervoor dat je altijd duidelijke afspraken maakt en juiste verwachtingen creëert voor het gezin: wanneer kom je de laatste keer langs? Leg hen ook uit waarom de begeleiding zal stoppen.
- **Informeer Uilenspel en de school** als je gaat stoppen.
- **Doe nog geen beloftes naar de ouders.** We kunnen op zoek gaan naar een nieuwe vrijwilliger maar kunnen niet beloven dat dit ook zeker gaat lukken.

DE BEGELEIDING RUIMER BEKEKEN

1. Het kind

1.1 Spelend leren

Kinderen spelen graag. Spel is een belangrijke en motiverende leermethode voor het kind. Het prikkelt de nieuwsgierigheid en biedt de mogelijkheid om te ervaren, te ontdekken en te oefenen.

Tijdens de begeleiding bij Uilenspel leggen we de klemtoon op **spelend leren**. Dit is niet gelijk aan gewoon vrij spel.

Bij spelend leren is het **spel een middel om leerprocessen te initiëren en om kinderen te motiveren voor deze leerprocessen**. Spelend leren is een methodiek die het 'leren' boeiend, leuk én efficiënt kan maken. Onderzoek en ervaring toont aan dat je kinderen kunt boeien en hun eigen motivatie stimuleren door spel als leermiddel in te zetten.

Je kan het spel van kinderen vergemakkelijken door materialen en spelactiviteiten aan te bieden. Je kan het spel ook begeleiden door mee te spelen of het spel uit te breiden, bv. door kinderen met vragen aan het denken te zetten of spelsuggesties te doen. Door samen te spelen met het kind **versterk je jullie relatie** en leert het kind ook belangrijke kernvaardigheden (zoals je beurt afwachten of luistervaardigheid).

Spelend leren is dus belangrijk voor de **algemene ontwikkeling** van het kind. Door spelend te leren ervaart je Uilenspelkind **kleine successen** en stijgt de **motivatie**. Hierdoor verhoogt het **zelfvertrouwen** en de **zelfkennis**. Spelenderwijs ontwikkelt je Uilenspelkind de eigen **talenten**. Deze 'spelende' manier van werken verhoogt de betrokkenheid en het welbevinden van het kind, wat ook positieve gevolgen heeft voor de schoolloopbaan.

De schoolse ondersteuning die Uilenspel aanbiedt, onderscheidt zich dus van leren in een klassituatie. We besteden aandacht aan de natuurlijke manier van leren door **speelse activiteiten** aan te bieden. Zo voelen kinderen zich minder gedwongen. Het kan helpen om de schoolse vaardigheden eens op een andere manier aan bod te laten komen dan in de klas, waar het soms niet zo vlot loopt. De begeleiding heeft ook meestal plaats na een schooldag, waardoor kinderen ook nood hebben aan een andere manier van werken om gemotiveerd en aandachtig te kunnen blijven.

Natuurlijk help je als begeleider soms ook bij huiswerk en werkblaadjes van school, maar lees-, schrijf- of rekenoefeningen kunnen ook verwerkt worden in een spelactiviteit.

Dit geldt zeker en vast ook voor het aanleren van Nederlands aan kinderen met een andere thuistaal. Daar is het vooral belangrijk om heel veel taal aan te bieden en de kinderen zelf aan het woord te laten. Dat kan evengoed tijdens een spelletje, een knutselactiviteit of een doe-activiteit. Niet enkel het lezen van boekjes of het invullen van taal oefeningen zullen de taalontwikkeling bevorderen. Integendeel. Via spel zal de motivatie van het kind groter zijn, waardoor het beter nieuwe woordenschat zal opnemen.

Maar hoe pak je dit nu concreet aan, dat spelend leren?

Hier al een voorbeeld om het te verduidelijken:

Je Uilenspelkind moet de maaltafels inoefenen. In plaats van de invulblaadjes van school te gebruiken, ga je op zoek naar spelletjes waar je de maaltafels in verwerkt:

- Je tekent een hinkelspel met daarin een aantal maaltafels
- Je speelt een balspel en verwerkt daarin de maaltafels
- Bij een ganzenbord plak je op een aantal vakken een maaltafel
- Je speelt hoger-lager met een spel kaarten maar voegt er telkens een maaltafel aan toe

In het tweede deel van deze map, de inspiratiebundel, vind je een heleboel tips en methodieken om met spelend leren aan de slag te gaan, zowel voor taal als voor rekenen.

1.2 Motivatie en persoonlijke groei van het kind

Het doel van een Uilenspelbegeleiding is niet enkel een verbetering op vlak van **schoolse resultaten**. Minstens even belangrijk is de **groei van de motivatie, het zelfvertrouwen en het welbevinden van het kind**.

Hoe versterk je als Uilenspelbegeleider de motivatie van het kind? We geven je graag enkele handvaten mee, gebaseerd op de zelfdeterminatietheorie (Ryan&Deci).

Eén van de centrale uitgangspunten van de zelfdeterminatietheorie is dat elk van ons (jong en oud) drie psychologische basisbehoeftes heeft, met name de behoefte aan Autonomie, Verbondenheid en Competentie, het ABC van de motivatie. Wat houdt dit concreet in voor je Uilenspelkind?

1. De behoefte aan **autonomie** bestaat erin dat het kind het gevoel heeft zichzelf te kunnen zijn en een gevoel van keuze ervaart. Als een kind zelf initiatief mag nemen, zal de motivatie groter zijn om de taak uit te voeren.
2. De behoefte aan **verbondenheid** is de mate waarin het kind een hechte band heeft met de mensen rondom zich, de mate waarin er oprecht interesse is in wat het doet. Als het kind zich ondersteund voelt, zal het meer gemotiveerd zijn om een taak tot een goed einde te brengen. Vaak zie je dat een goede band met de leerkracht een verschil kan maken in de motivatie van een leerling. Maar ook jij als begeleider kan hier dus een belangrijke rol in spelen.
3. De behoefte aan **competentie** is het gevoel dat het kind heeft van bekwaam te zijn, iets succesvol te kunnen uitvoeren. Als het kind het gevoel heeft een taak tot een goed einde te kunnen brengen, zal het meer gemotiveerd zijn om eraan te beginnen.

Wanneer deze drie basisbehoeftes worden gestimuleerd, zal het kind dus (meer) gemotiveerd zijn om bepaalde dingen te doen en om zichzelf verder te ontwikkelen. Het kind heeft meer energie, staat open voor nieuwe ervaringen, hanteert diepere leerstrategieën en zal aangeleerd gedrag ook spontaan toepassen in andere situaties.

Wanneer deze basisbehoeften niet worden bevredigd, handelt het kind meer vanuit een verplichtende of controlerende 'motivatie', wat vaak gevoelens van stress en druk met zich meebrengt.

Als begeleider kan je deze psychologische basisbehoeftes van je Uilenspelkind versterken. Dit kan door het kind vanuit een **autonomie-ondersteunende rol** (in plaats van een controlerende), een **structurende rol** (in plaats van een chaotische) en een warme of **veilige context** (in plaats van een kille) te begeleiden.

TIPS

- **Let op de manier waarop je spreekt met het kind.** Niet alleen wat je zegt of vraagt maar ook de manier waarop je iets communiceert, kan ervoor zorgen dat het kind zich eerder welwillend dan wel tegendraads zal opstellen. Probeer woorden zoals 'moeten', 'verwachten' te vermijden, maar gebruik eerder woorden zoals 'kunnen', 'voorstellen' en 'willen'.
- **Geef een zinvolle uitleg als je een opdracht geeft aan een kind.** Een uitleg zoals "omdat ik het zeg" of "omdat het van school moet" zal weinig motiveren. Je kan het kind laten ondervinden waarom het belangrijk is om bepaalde leerstof te beheersen, bv. rekensommen linken aan inkopen doen in de supermarkt met een bepaald budget op zak. Een ander voorbeeld is een krantenartikel op kindermaat over de favoriete voetbalspeler van je Uilenspelkind om het lezen te oefenen.
- **Probeer keuze te bieden aan het kind en inspraak te geven.** Je kunt het kind inspraak geven in wanneer, hoe, waar of met wie ze de activiteit uitvoeren. Bijvoorbeeld tijdens je wekelijks bezoekje staat er een rekenoefening, een leesoefening en een puzzel op het programma. Je Uilenspelkind mag kiezen in welke volgorde jullie het zullen aanpakken.
- **Beperk gebruik van beloningen.** Beloningen ondermijnen de autonome motivatie op langere termijn. Beloningen werken vaak maar zolang ze worden gegeven. Van zodra de beloning wegvalt, valt ook de motivatie weg om het gewenste gedrag te stellen. In ons geval kan het betekenen dat het kind tijdens de week niet extra zal willen oefenen, aangezien er geen beloning is als jij er niet bent. Jouw enthousiaste reactie op merkbare verbetering en inzet van het kind is op zich al heel belonend. Of een spelletje spelen nadat een taak goed werd afgewerkt.
- **Wees waakzaam voor je eigen ambities.** Volwassenen die kritisch zijn voor zichzelf, leggen de lat ook hoger voor kinderen. Ze projecteren hun ambities op de kinderen en zetten druk op hen om deze waar te maken. Let erop dat de lat haalbaar blijft en dat de geprojecteerde ambities aansluiten bij wat het kind zelf wil en kan. Vergelijk je Uilenspelkind niet met je eigen (klein)kind, die misschien een vlekkeloze schoolcarrière doorlopen heeft.
- **Ga samen op zoek naar de talenten van je Uilenspelkind.** Help het kind om te ontdekken waar het goed in is, energie van krijgt en wat het graag doet.

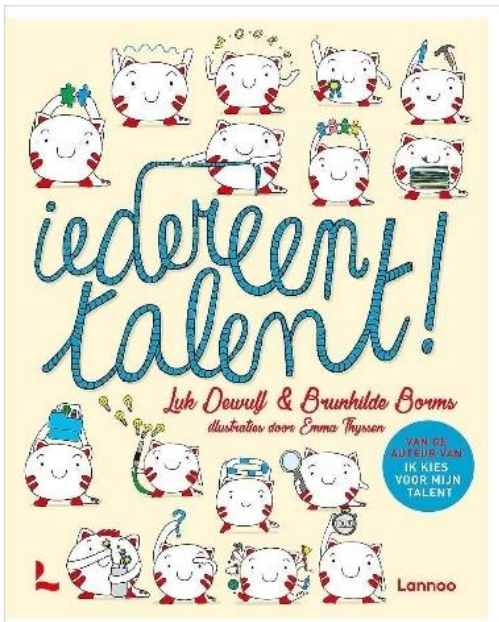
1.3 Talenten en interesses

Je kan je Uilenspelkind helpen met het ontdekken van de eigen talenten.

Talent is het hebben van een unieke gave, een natuurlijke aanleg. Talent wordt zichtbaar in elke activiteit die moeiteloos gaat en die je voldoening geeft. Als je doet waar je goed in bent, dan vliegt de tijd. En dan laad je je batterijen op. (Luk Dewulf, Kindertalentenfluisteraar)

Een competentie is iets waar je goed in bent. **Een talent** is iets waar je goed in bent maar waar je ook heel veel energie en voldoening uit haalt.

Elk kind heeft een unieke verzameling van interesses en talenten, soms zonder te beseffen welke dat net zijn. Inzetten op talent is belangrijk. Want door te doen waar je goed in bent, krijg je niet alleen extra energie, het bezorgt je ook meer veerkracht en zelfvertrouwen.

Tijdens je begeleiding kan je op zoek gaan naar de talenten van je Uilenspelkind. Sommige kinderen kunnen net dat extra duwtje in de rug gebruiken om hun eigen talenten te ontdekken en zo meer zelfvertrouwen te krijgen. Als het wat moeilijker gaat op school bestaat de kans dat er vooral daarnaar gekeken wordt. Daardoor heeft het kind minder vertrouwen en inzicht in wat het wél kan.

Je kan een **talentgesprek** voeren met het kind. In zo een gesprek leert het kind de eigen talenten kennen, onder woorden brengen en leert het kind zich bewust worden dat talent niet gaat over het uitblinken in een bepaalde activiteit, maar dat het juist gaat over activiteiten die je leuk vindt, die je voldoening geven, en die maken dat de tijd vliegt.

Bij je aanspreekpunt kan je materiaal ontlene om met talenten aan de slag te gaan, zoals een kwaliteitenspel en het **stripboek 'Iedereen talent!'** van Luk Dewulf (met bijhorende toolbox). Ook in de inspiratiebundel vind je materiaal rond talentontwikkeling, zoals een talententest en een talentenvragenlijst.

1.4 Zelfvertrouwen, weerbaarheid en omgaan met emoties

Talentgericht werken maakt onderdeel uit van de werking van Uilenspel. Als vrijwilliger help je het kind ontdekken waar het goed in is en wat het leuk vindt en dit ook los van enkel schoolse talenten.

Er zijn echter heel wat drempels die ervoor zorgen dat kinderen uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen minder kansen hebben om hun talenten in de kijker te zetten. Als

vrijwilliger kan je helpen om een aantal drempels weg te werken bijvoorbeeld door een geschikte hobby te zoeken, door het kind te laten proeven van verschillende vrijetijdsactiviteiten en door de leefwereld van het kind te vergroten.

Maar we zien dat veel van de kinderen die Uilenspelbegeleiding krijgen, naast deze externe drempels ook botsen op interne drempels die een rem zetten op hun ontwikkeling. Ze worstelen soms met een gebrek aan zelfvertrouwen waardoor ze niet ten volle hun talenten kunnen tot ontplooiing laten komen. Kinderen uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen krijgen vaker dan andere kinderen te maken met sociale en economische problemen in het gezin. Ze worden vaker gepest of voelen zich soms buitengesloten op school. Dit alles heeft een negatieve impact op het zelfvertrouwen van het kind.

Daarom is het heel waardevol om naast aandacht voor talent ook in te zetten op het versterken van het **zelfvertrouwen** van het kind. Door een extra duwtje in de rug kan je helpen om het kind meer **weerbaar** te maken, het zelfvertrouwen op te krikken en zo ten volle de eigen **talenten** te kunnen ontplooiën. Zodat het kind meer vertrouwen krijgt in het eigen kunnen en in de toekomst. Zodat het een **positiever zelfbeeld** ontwikkelt en **zelf zekerder** wordt.

Als vrijwilliger ben je een vertrouwenspersoon van het kind. Je benadert het kind op een positieve manier, helpt met schoolwerk dat wat moeilijker gaat, maar hebt ook aandacht om voldoende oefeningen en spelletjes te spelen die het kind wel al kan. Om het zo succeservaringen te laten ervaren. Door de één-op-één aandacht die het krijgt, zie je het kind vaak openbloeien.

Het kind ervaart tijdens de begeleiding dat het iets goed kan, dat het kan leren uit fouten maken en vooral ook dat het de moeite waard is. Je ziet het kind in al zijn facetten. Dat geeft een positieve boost aan het zelfbeeld van het kind.

Een belangrijke eerste stap bij het inzetten op meer zelfvertrouwen en weerbaarheid is het leren praten over emoties. Daarom vind je in de inspiratiebundel heel wat materiaal en tips om rond emoties te werken.

1.5 Leren leren

Iedere school heeft haar eigen beleid rond **huiswerk** en zelfstandig oefenen. Sommige scholen geven huiswerk, andere bewust niet. In de schoolfiche die je ontvangt van de school, kan je hier meer informatie over vinden. In het algemeen is het een goed idee om de gewoonte aan te nemen om samen met je Uilenspelkind eerst eens in de **schoolagenda** te kijken om te zien wat er wanneer moet gedaan worden.

Tijdens de begeleiding kan je het kind helpen om zelfstandig huiswerk te maken, ook als je er niet bent of als de ouders er zouden vergeten naar vragen.

Bij jongere kinderen is het heel normaal dat ze nog niet zelfstandig hun werk kunnen inplannen en zelfstandig kunnen werken. Leg de lat dus niet te hoog. En betrek ook de ouders. Vraag hen om samen met het kind in de schoolagenda te kijken welke taken moeten gebeuren, de dagen dat jij er niet bent.

Je kan het kind leren leren door structuur aan te brengen. Vaak is het gebrek aan structuur de reden waarom het kind er niet in slaagt zelfstandig de taken tot een goed einde te brengen. **Structuur aanbrengen** is voor kinderen een leerproces waarbij je als begeleider een belangrijke rol kan spelen.

Je kan beginnen met ervoor te zorgen dat je begeleiding een vaste indeling heeft. Waarbij er ruimte is voor huiswerk en schoolse taken, maar ook om een boekje te lezen en een spelletje te spelen.

Zorg voor een visuele ondersteuning waar je gedurende je begeleidingen regelmatig naar verwijst. Betrek ook de ouders bij deze visuele ondersteuning zodat ouders en kind dit zelf in de vingers krijgen. Je kan hiervoor werken met **structuurkaarten**, die de verschillende fases die je doorloopt als je huiswerk maakt, visueel voorstellen. Structuurkaarten helpen kinderen om stap voor stap te leren werken aan een taak.

Een veelgebruikte methodiek om structuur aan te brengen bij het maken van taken, is **de beertjes van Meichenbaum**. Je vindt voorbeelden van structuurkaarten in de inspiratiebundel.

TIPS

- Laat het kind kiezen uit verschillende taken (geef autonomie).
- Zoek aansluiting met de leefwereld.
- Maak het leuk door een spelletje te spelen tussendoor.
- Herhalen-herhalen-herhalen.
- Maak een schema van de leerstof.
- Laat het kind zelf vragen opstellen over de leerstof (wie-wat-waar-waarom-hoe).
- Maak een oefentoets.

1. 6 Taalstimulering

Onderzoek toont aan dat de taalontwikkeling belangrijk is voor zowel de **intellectuele als de emotionele groei** van kinderen. Het vlot kunnen spreken van de Nederlandse taal bevordert de **participatie en integratie** van kinderen in Vlaanderen. Kinderen die de voertaal niet of onvoldoende spreken, ondervinden vaker moeilijkheden bij het deelnemen aan de samenleving. Vanuit Uilenspel willen we de Nederlandse taal stimuleren bij kinderen zodat we maximaal kansen creëren en discriminatie tegengaan.

Taalproblemen doen zich niet enkel voor bij de doelgroep van anderstaligen. Moeilijkheden op vlak van taal hangen immers sterk samen met de gezinsachtergrond. De woordenschat van driejarigen van hoger opgeleide ouders is vaak dubbel zo groot als die van kinderen van armere, lager opgeleide ouders. **Taalachterstand** heeft niet alleen een link met anderstaligheid, maar vooral met de **socio-economische positie** van gezinnen.

1.5.1 De thuistaal en meertaligheid

Alle organisaties die met meertalige ouders in contact komen, raden ouders aan om (naar hun kinderen toe) te kiezen voor de taal waarin ze zichzelf het comfortabelst en het sterkst voelen en waarin ze rijke, volwaardige gesprekken kunnen voeren en nuances kunnen meegeven.

EEN RIJKE, STEVIGE THUISTAAL IS DE PERFECTE BASIS VOOR HET VERWERVEN VAN EEN NIEUWE TAAL.

Het is een valkuil om meertalige ouders aan te raden om thuis Nederlands te praten. Wanneer de ouders zelf nog Nederlands aan het leren zijn, geef je de kinderen los zand om op te bouwen.

Ze geven beperktere woordenschat door of leren (onbedoeld) taalfouten aan. Thuis de moedertaal spreken van de ouders geeft een veel stevigere basis om nadien een tweede of derde taal aan te leren.

Wel raadt men ouders aan om op alle mogelijke manieren aan hun **kinderen duidelijk te maken dat het Nederlands belangrijk** is, vb. door zelf Nederlands te leren of door kinderen naar Nederlandstalige buitenschoolse initiatieven te sturen. Ouders reageren vaak vreemd op het advies om thuis hun thuistaal te spreken omdat ze jarenlang het tegenovergestelde advies hebben gekregen. Het is een advies dat hen in eerste instantie verwart, maar dat daarna vooral een verademing betekent.

Wat kan je nu als Uilenspelbegeleider doen om de thuistaal van het gezin een plaats te geven? Het kan leuk zijn om als begeleider bepaalde woordjes in de thuistaal van het kind te leren. Dit is een positief signaal naar het kind toe. Het kind beseft dat zijn taal even bruikbaar voor communicatie is als de andere taal en dat hun eigen taal een gelijkwaardige plek krijgt naast de voertaal van de school. Het feit dat de **thuistaal erkend wordt en bijgevolg een volwaardige plaats krijgt** maakt kinderen ook taalgevoeliger. Ze ontwikkelen hierdoor noodzakelijke taalvaardigheden die nodig zijn voor een goede taalverwerving. Het leren van een tweede taal verloopt ook vlotter.

Uilenspel wil niet puur de aanpak van de school overnemen. Buiten de school kunnen kinderen op een veel speelsere, ontspannen manier taal verwerven. Buiten de school moet er geen les over taal worden gegeven, maar kan taal voluit gebruikt worden om interessante, spannende, boeiende dingen mee te doen. Buiten de school kunnen kinderen die het op school moeilijk hebben, schitteren.

TIPS

- Leer een paar **sleutelwoorden** in de thuistaal van het kind (vb. 'hallo' en 'tot ziens'). Je kan het kind vragen om jou deze woorden te leren.
- Moedig het kind aan om een **liedje/rijmpje** in de eigen taal te zingen of op te zeggen.
- Weet en vertel dat het doorgeven van de moedertaal belangrijk is voor de relatie tussen de ouders en het kind.
- Stimuleer de ouders om veel met hun kinderen te praten, vragen te stellen, te spelen, lachen, zingen in hun thuistaal. Een stevige basis in de thuistaal is immers cruciaal in het verwerven van een tweede taal.

1.5.2. Tweede taalverwervingsproces

Wanneer een jong kind in een nieuwe taalomgeving komt (vb. een Turkstalig kind gaat voor het eerst naar de kleuterschool in België) gaat het eerst de taal proberen te gebruiken die het al kent (de thuistaal, in dit geval het Turks). Al meteen zal het kind merken dat de taal die in de nieuwe omgeving gesproken wordt, niet zijn thuistaal is. Veel kinderen komen dan in een **stille of non-verbale periode**. Gedurende een hele tijd – dit kan gaan van enkele weken tot verschillende maanden – gaat het kind de nieuwe taal opnemen, verwerken en beginnen te begrijpen. Deze stille periode mag niet gezien worden als een passieve periode. Kinderen zijn dan ‘stil’ in één taal maar daarom niet in hun thuistaal! Ze hebben deze non-verbale periode nodig om te kijken, actief te luisteren, om hun omgeving te verkennen, om nieuwe ervaringen te begrijpen en nieuwe betekenissen te ontwikkelen. Het geven van een maximaal en optimaal taalaanbod in deze fase is cruciaal.

TIPS

- Blijf steeds actief communiceren met het kind, ook al volgt er vaak geen verbale reactie. Eerst komt het begrijpen, dan pas het spreken.
- Beperk je zelf niet tot enkel korte zinnen. Bied een rijke taal en woordenschat aan.
- Dwing kinderen niet tot het spreken van Nederlands. Blijf wel zelf Nederlands praten, ondersteund door gebaren, prenten, voorwerpen en eventueel woordjes in de thuistaal.
- Veel kinderen zullen woorden en korte zinnen nadoen of “echoën”. Alle pogingen die je kind onderneemt om Nederlands te praten, moedig je aan.

Na de stille fase komt er een ontwikkeling van ‘formuletaal’ (**stukjes zinnen**) om te communiceren op sociaal niveau (vb. ‘mijn beurt’, ‘mama komt’, ‘ik klaar’). Kinderen gaan mee beginnen doen met het produceren van taal die vaak herhaald wordt. Taal kan je vaak herhalen door liedjes te zingen of verhaaltjes voor te lezen.

Het spreken met stukjes zinnen zal even blijven duren, maar later gaan kinderen meer en **meer twee-of driewoordzinnen** maken. Ze zullen in het begin vaak fouten maken bij het gebruik van meervouden, vervoegingen, persoonlijke voornaamwoorden en lidwoorden. Maar door veel te oefenen, zal het aantal fouten verminderen.

Enkele interessante websites rond meertaligheid:

<http://www.meertaligheid.be/>

<https://www.klasse.be/> (zoekterm meertaligheid)

<http://www.groeimee.be/> (zoekterm meertaligheid)

<https://www.kindengezin.be> (zoekterm meertaligheid)

1.5.3. Taalgroeimiddelen

In je begeleiding is het belangrijk om de taalvaardigheid van je Uilenspelkind in het Nederlands te verrijken. Hiervoor kan je gebruik maken van drie taalgroeimiddelen (Marian Verhallen): taalaanbod, taalproductie uitlokken en goede feedback.

1. Taalaanbod

Bied een rijk taalaanbod aan waar het kind van leert. Breng zelf heel veel taal aan. Leg moeilijke woorden uit. Gebruik visuele ondersteuning: afbeeldingen, filmpjes, prentenboeken...

2. Taalproductie uitlokken

Stimuleer het kind om zelf veel te praten. Zorg voor interactie: bied zelf taal aan maar laat het kind ook zelf de taal gebruiken. Zorg dat jij niet alleen aan het woord bent. Breng een gesprek op gang. Dit kan gaan over praktische, alledaagse zaken (wat zit er in je boekentas?), emotionele en sociale zaken (hoe voel je je nu je ruzie hebt met je broer?) of over kennis van de wereld (wat eet een olifant?).

Kies onderwerpen die inspelen op de leefwereld, de voorkennis en de interesses van het kind. Kijk ook of je kan aansluiten bij de schoolcontext of thema's uit de les.

Stel goede vragen om een gesprek op gang te brengen: niet te veel gesloten vragen of ja/nee vragen, maar open vragen waardoor het gesprek niet stilvalt.

TIPS

- **Samen fantaseren:** verzin samen een vervolg op een verhaal
- **Samen terugblikken** of vooruitkijken: wat heb je in de vakantie gedaan? Wat ga je volgend weekend doen?
- **Op zoek gaan naar taal** in alledaagse activiteiten (een recept lezen, de spelregels van een gezelschapsspel, de ingrediënten op een doos koekjes, de boodschappenlijst)
- **De sportcommentator:** benoem alles wat je doet (bv tijdens het spelen van een spel: ik gooi met de dobbelsteen, ik verzet mijn pion) en laat het kind ook benoemen wat het doet.

3. Goede feedback

Zorg voor een veilige oefencontext: fouten maken mag. Toon vertrouwen in je Uilenspelkind, moedig het aan om veel te praten. Laat het kind experimenteren met taal. Fouten maken mag, dat hoort bij het oefenproces.

TIPS

- Geef bevestigende, **positieve feedback**. En ga vooral impliciet verbeteren (niet het kind wijzen op een fout gebruik van een woord, maar het herhalen en zelf het woord correct gebruiken). bv. "Mijn zus *zijn* haar is geknipt!" – "Is jouw zus *haar* haar geknipt? Vind je het mooi?"
- **Vraag verduidelijking**, vraag aan het kind om iets te herhalen of uit te leggen.
- Geef zelf het **goede voorbeeld**: leg moeilijke woorden uit, maak daarbij gebruik van afbeeldingen, uitbeeldingen.
- Geef niet zelf onmiddellijk het juiste antwoord maar help het kind op zoek te gaan naar de oplossing. Als het kind een woord niet kent: vraag wat het denkt dat het zou kunnen betekenen. Lees de zinnen ervoor en erna even opnieuw, misschien wordt het dan duidelijker. Laat het kind het woord opzoeken in een woordenboek of zoek de vertaling in de thuistaal.

1.6 Leesbevordering

Een belangrijk onderdeel bij taalstimulering is leesbevordering. Internationale onderzoeken (zoals PISA) tonen aan dat **de leesmotivatie** van kinderen en jongeren in Vlaanderen erg klein is. Dat heeft een negatieve impact op hun lees- en taalvaardigheid en misschien wel in het bijzonder op die van kinderen in een kwetsbare situatie die thuis geen Nederlands spreken. Als Uilenspelbegeleider kan je bijdragen aan de bevordering van lezen bij je Uilenspelkind en het gezin. Leesbevordering draait simpelweg rond leesplezier aanwakkeren. Je kan **de leeshonger** bij het kind en het gezin vergroten door hen op een positieve manier in contact te brengen met leeservaringen. Door het leesplezier en dus ook de leesmotivatie te verhogen help je mee aan een betere geletterdheid, taal – en ook leesvaardigheid in de gezinnen. Van lezen groeien de hersenen, letterlijk! Dat bewijzen neurologische studies (Keller&Just). Er zijn nog veel meer redenen om aan leesbevordering te doen. Lezen vertraagt de hartslag, vermindert stress, bevordert creativiteit, creëert kansen, opent deuren, is goed voor de geestelijke gezondheid, enz. Hoe kan je het leesplezier aanwakkeren? De goeroe van de leesbevordering, Aidan Chambers, beschrijft drie actiegebieden om aan leesbevordering te doen aan de hand van zijn 'leescirkel':

1.6.1. Selecteren

Kinderen in contact brengen met boeken is belangrijk om de leeshonger aan te wakkeren. Als Uilenspelbegeleider kan je kinderen op allerlei manieren in contact brengen met nieuw leesvoer. Daarnaast is het ook belangrijk om hen te ondersteunen in het selecteren van boeken. Wat vinden ze leuk? Waar worden ze door geprikkeld? Je gaat vanuit de leefwereld en op maat van het kind op zoek naar verhalen die er voor hen toe doen.

Aangezien een deel van de Uilenspelkinderen zelf nog niet (goed) kunnen lezen, kan je inzetten op leesplezier in de ruime zin van het woord. Je kan het kind op verschillende manieren laten kennis maken met de wereld van het geschreven woord. Denk daarbij o.a. aan het speels verkennen van klanken en letters (zowel in de thuistaal als in het Nederlands), het uitbreiden van de woordenschat, het stimuleren van het taalbewustzijn en het trainen van het geheugen. Kijk zeker ook eens verder dan de echte kinderboeken (prentenboek, voelboek, leesboek). Ook krantjes, tijdschriften, spelregels, strips, verpakkingen, wegwijzers, recepten, naambordjes zijn leesmateriaal waar ze mee kunnen oefenen.

TIPS

Een paar handige zoekmachines om naar een geschikt boek op zoek te gaan:

Digitale boekenlijsten:

<https://www.boekenzoeker.be/>

<https://www.pluizer.be/>

<http://zoeken.bibliotheek.be/>

1.6.2. Lezen

Als begeleider kan je de leeservaringen van het kind positief beïnvloeden.

Het belang van voorlezen kan niet genoeg benadrukt worden. De gunstige effecten van voorlezen zijn op veel verschillende vlakken duidelijk. Om te beginnen is voorlezen bijzonder goed voor de taalontwikkeling en woordenschat. Door voor te lezen, komen kinderen in contact met een ander soort woordenschat dan de taal die kinderen in het dagelijkse leven horen. Zo leren ze nieuwe woorden en complexere zinnen binnen een betekenisvolle context. Daarbij kunnen illustraties of wat uitleg van de voorlezer ervoor zorgen dat de kinderen die woorden en zinnen begrijpen. Voorlezen prikkelt ook het voorstellingsvermogen van kinderen en het wakkert de creativiteit aan. Verhalen dagen het kind uit om ze met de eigen fantasie concreet in te vullen. Bovendien kan voorlezen het kind input geven om de wereld verder te verkennen, te verruimen, te verrijken, te ordenen en te begrijpen. Kinderen leren er beter door luisteren en trainen hun concentratievermogen. Kinderen aan wie elke dag minstens 15 minuten voorgelezen werd, bleken op latere leeftijd zelfs beter te scoren op wiskunde!

Voorlezen komt niet alleen de cognitieve ontwikkeling ten goede, maar ook de sociaal-emotionele ontwikkeling. Doordat kinderen zich inleven in verhalen, leren ze zich verplaatsen in de gevoelswereld en denkwijze van anderen. Tot slot blijkt voorlezen ook iets te zijn waar kinderen heel erg van kunnen genieten en waardoor de kans aanzienlijk groter wordt dat ze lezen belangrijk vinden en zelf willen lezen.

Als begeleider kan je het kind ook helpen met **zelfstandig** leren **lezen**. Door zelf enthousiast over boeken te praten, zal je een positieve invloed uitoefenen op wat het kind denkt, weet en voelt bij lezen (mentale leesomgeving). Zorg voor een routine hierin. Maak er een gezellig leesmoment van. We willen dat kinderen lezen associëren met geborgenheid, gezelligheid, kansen krijgen en plezier beleven.

TIPS

- Integreer een vast voorleesmomentje in je uurtje begeleiding.
- Bekijk of bespreek met het kind (en het gezin) waar het kind graag leest of wordt voorgelezen: in bed, in de zetel, met een knuffel of een dekentje in een zelfgebouwde tent (laken en stoelen), met een lichtje (bureaulamp, zaklamp).
- Ontleen in de bib meertalige boekjes. Zo kan je de ouders ook betrekken bij het voorleesmoment.
- Is het kind niet enthousiast om te lezen? Geef het niet te snel op.

1.6.3. Reageren

Verder is het belangrijk om kinderen te laten reageren en over hun leeservaringen te praten.

TIPS

- Speel een toneeltje na over het verhaal en neem het eventueel op met een camera.
- Maak een tekening over het verhaal of een van de personages.
- Speel het verhaal na met knuffels of zelf geknutselde personages.
- Laat het kind een eigen boekje/strip knutselen op los papier of in een schriftje.
- Ga samen op pad met gsm of wegwerpfoto toestel en ga op zoek naar dingen die je kan linken aan het verhaal.

2. Gezin

Net zoals elk kind verschillend is, is ook elk Uilenspelgezin uniek. Eén ding hebben ze wel gemeen. Het zijn maatschappelijke kwetsbare gezinnen en vaak hebben ze een migratieachtergrond. Daarom geven we jou ook hierrond wat handvaten mee.

2.1 Kansarmoede en maatschappelijke kwetsbaarheid

"Armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen, dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving, zodanig dat een kloof ontstaat die zij niet op eigen kracht kunnen overbruggen." (Professor Jan Vranken, Universiteit Antwerpen, 2002)

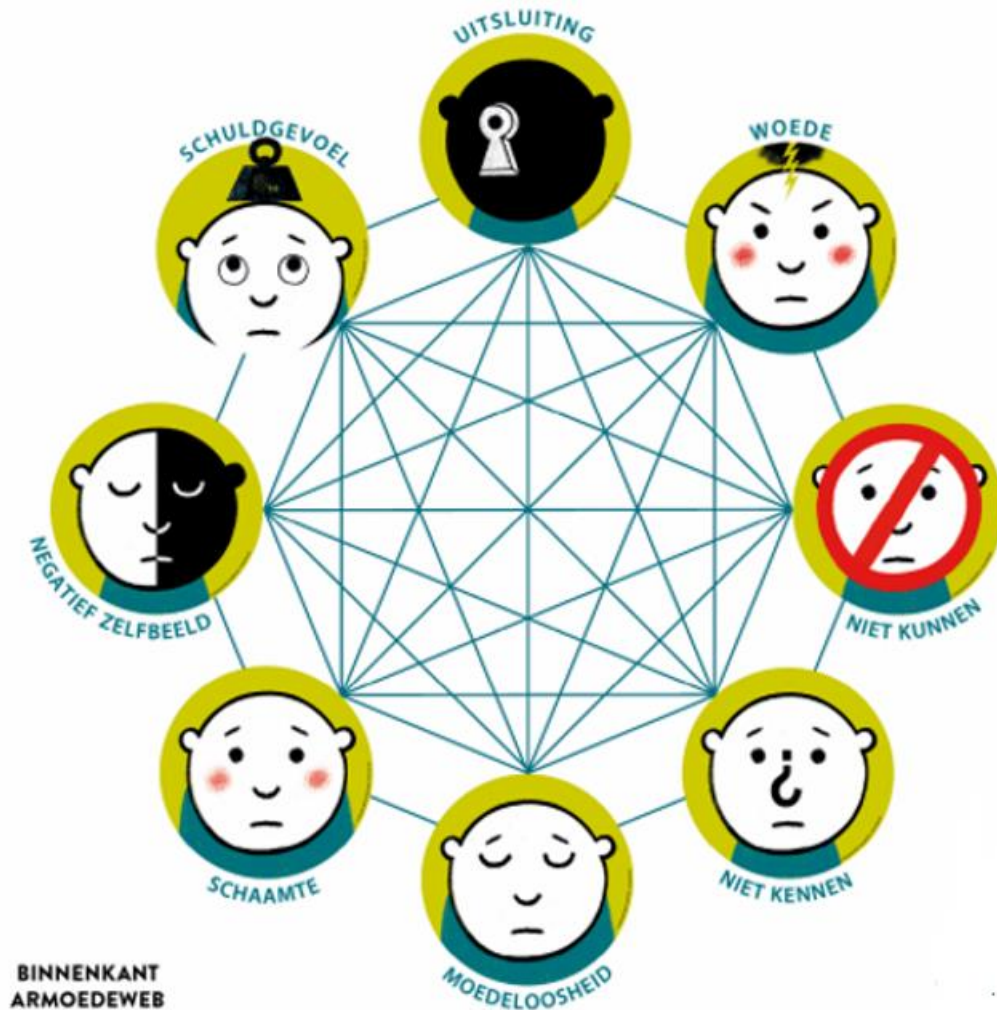
Deze definitie beschrijft goed de complexiteit van armoede. Armoede heeft betrekking op alle levensdomeinen: inkomen, werk, gezondheid, huisvesting, onderwijs, enz. Mensen in armoede worden blootgesteld aan allerlei vormen van uitsluiting die elkaar versterken. Een leven in armoede betekent dat je niet altijd op eigen kracht de kloof met de samenleving kan overbruggen, laat staan zelf uit de armoede geraken.

Armoede is het ontbreken van kansen en het niet mogen en kunnen meedoen, er niet bijhoren. Deze uitsluiting zorgt ervoor dat je rechten niet gegarandeerd zijn. En de ene uitsluiting brengt de andere met zich mee: wie in een te kleine woning leeft, heeft geen plaats om rustig huiswerk te maken en wie niet meekan in het onderwijs, vindt moeilijk de weg naar werk.

Het armoedeweb toont aan dat armoede niet gewoon een optelsom is, maar een verwevenheid van uitsluitingsmechanismen in verschillende levensdomeinen.

Het is een web waar je niet zomaar uit kunt ontsnappen en dat zowel een zichtbare als een minder zichtbare kant heeft.

De impact van kansarmoede op de ontwikkeling van een kind situeert zich op verschillende - en bovendien sterk verweven - vlakken. Opgroeien in armoede heeft een negatieve invloed op zowel de cognitieve, affectieve als sociale ontwikkeling van kinderen.

Uilenspel kiest ervoor om niet te spreken over (kans)arme gezinnen maar wel over **maatschappelijk kwetsbare gezinnen**. De kwetsbaarheid van de gezinnen die we begeleiden heeft namelijk niet alleen te maken met een gebrek aan financiële middelen, maar heeft betrekking op heel veel verschillende domeinen en wordt bovendien voor een groot deel bepaald door externe factoren (de ruimere maatschappelijke context). Het ligt niet gewoon aan de gezinnen zelf.

Armoede is geen keuze, maar een ingewikkeld samenspel van oorzaken en gevolgen. Het is breder en complexer dan enkel het financiële plaatje. Het gaat bv. ook over een tekort aan sociale contacten (netwerk). Zo kennen anderstalige ouders minder vaak de organisaties die

kunnen helpen waar nodig. Als vrijwilliger kan je hierbij helpen: door wekelijks langs te gaan bij het gezin verruim je hun netwerk. Uilenspel biedt ook verschillende activiteiten aan voor vrijwilligers en gezinnen waarbij ze elkaar kunnen ontmoeten. Naast het tekort aan sociale contacten zijn er ook op andere vlakken moeilijkheden. Als Uilenspelbegeleider help je om de achterstand in het onderwijs te verkleinen en verder ook om het gezin toe te leiden naar vrijetijdsinitiatieven en andere diensten in de buurt. Op al die vlakken kan je als begeleider het verschil maken voor een gezin.

Als vrijwilliger is het belangrijk om rekening te houden met deze ruimere definitie van armoede en de gevolgen. Laat je dus niet leiden door vooroordelen. Zo is het mogelijk dat het gezin waar je langsgaat op het eerste zicht geen geldproblemen heeft. Er hangt bijvoorbeeld een grote flatscreen-tv aan de muur, waardoor je misschien geneigd bent om te oordelen dat dit gezin niet kwetsbaar is. Probeer steeds het ruimere plaatje te bekijken. Het is mogelijk dat het gezin geen financiële moeilijkheden heeft, maar extra kwetsbaar is doordat ze de taal niet spreken en hier geen netwerk hebben. Armoede en kwetsbaarheid uiten zich op verschillende manieren die misschien niet meteen zichtbaar zijn voor een buitenstaander.

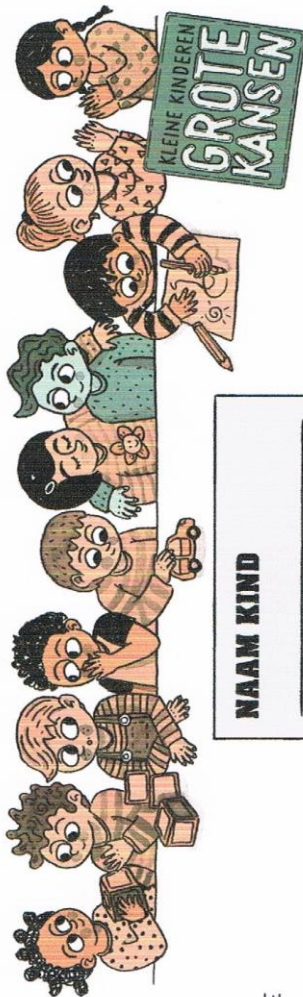
Het tijdschrift Klasse stelde een signalenlijst op voor onderwijsmedewerkers om gezinnen die mogelijks in kansarmoede leven te herkennen. Deze signalen helpen je om meer inzicht te krijgen in de problematiek en wat er allemaal ruimer bij kan komen kijken (zie infofiche op volgende pagina).

Armoede

SIGNAALLIJST

EEN KIND OP DE TIEN LEEFT IN EEN KANSARM GEZIN. DEZE SIGNAALLIJST MAAKT JE ALERT. NIET ALLE SIGNALLEN WIJZEN RECHTSTREEKS NAAR ARMOEDE. BEKIJK ZE MET COLLEGA'S, DE ZORGOORDINATOR, CLB-MEDEVERKER EN BESPREK WAT JE SAMEN KAN DOEN.

1. BIJ DE INSCHRIJVING

DE OUDER(S)

- ☐ komen hun kind niet zelf inschrijven
- ☐ zijn alleenstaand of gescheiden
- ☐ zijn laaggeschoold of werkloos
- ☐ hebben gezondheidsproblemen (lichamelijke of psychische)
- ☐ hebben zelf een problematische schoolloopbaan
- ☐ hebben een laag of onstabiel inkomen (vervangingsinkomen)
- ☐ zijn niet in orde met de ziekteverzekering
- ☐ hebben een vreemde nationaliteit

HET KIND

- ☐ heeft leer- of ontwikkelingsachterstand
- ☐ heeft al op veel scholen gezeten
- ☐ woont niet thuis

2. IN DE SCHOOL/KLAS

HET KIND

- ☐ is vaak afwezig of komt te laat
- ☐ neemt niet deel aan (betalende) activiteiten of uitstappen
- ☐ heeft meestal dezelfde kleren aan, is onverzorgd, geen tandhygiëne
- ☐ eet weinig gezond, 'vergeet' zijn boterhammen
- ☐ heeft geen of te weinig schoolspullen bij
- ☐ heeft vaak lichamelijke of psychische klachten
- ☐ wordt gepest, heeft weinig vrienden
- ☐ is onzeker en kan moeilijk in groep spelen of samenwerken
- ☐ stoort geregeld de les, verdraagt geen opmerkingen, maakt lawaai
- ☐ is (aer)langstig, weinig zelfstandig, vlug ontmoedigd, heeft concentratieproblemen, stelt geen vragen
- ☐ zijn thuistaal verschilt van de schooltaal

3. BIJ COMMUNICATIE

DE OUDER(S)

- ☐ vermijden contact of zoeken impulsief contact
- ☐ komen niet naar het oudercontact
- ☐ werken niet mee bij problemen, willen hun kind naar een andere school sturen
- ☐ betalen de schoolrekeningen niet of te laat
- ☐ reageren niet op brieven, teksten, geen nota's of rapporten
- ☐ reageren niet op een doorverwijzing naar tandarts, oogarts, logopedist
- ☐ schuiven hun taken door naar hun kind: rapport ophalen, afspraken maken, tolken
- ☐ beheersen de taal niet

WAT WETEN WE NOG MEER?

4. UIT DE LEEF-WERELD

- ☐ het gezin leeft geïsoleerd, heeft een beperkt netwerk (geen vrouwensfiguren)
- ☐ er is budgetbegeleiding
- ☐ het gezin heeft een onzekere verblijfsituatie
- ☐ er zijn veel conflicten, familieruzies
- ☐ het kind neemt weinig deel aan culturele activiteiten, is geen lid van een jeugdbeweging, sportclub ...

WAT KUNNEN WE SAMEN DOEN?

Een armoedebelid op school?
Lees meer op www.klasse.be

2.2 Omgaan met diversiteit – respect voor de leefwereld van het gezin

Als begeleider bij Uilenspel kom je binnen bij een gezin dat een andere thuiscultuur heeft dan die van jou. Dit brengt andere gewoontes met zich mee. Diversiteit is er altijd, ook los van culturele achtergrond, maar wordt in deze context misschien net iets zichtbaarder. Dit is boeiend en verrijkend, maar kan ook moeilijk zijn in het begin als je bepaalde gewoontes niet kent.

Hier lees je een aantal getuigenissen van onze vrijwilligers:

“Laten zien hoe je je voelt lijkt not done in mijn Uilenspelgezin. Je moet sterk zijn, zegt de mama vaak aan haar kinderen”

“De vader van mijn Uilenspelgezin verbiedt zijn dochter om naar het zwembad te gaan, zelf met school mag het niet”

“Op de eerste ontmoeting met mijn Uilenspelgezin waren de kindjes heel druk, ze sprongen op de zetel, waren aan het roepen en gooiden een bloempot om en de mama en papa reageerden hier niet op”.

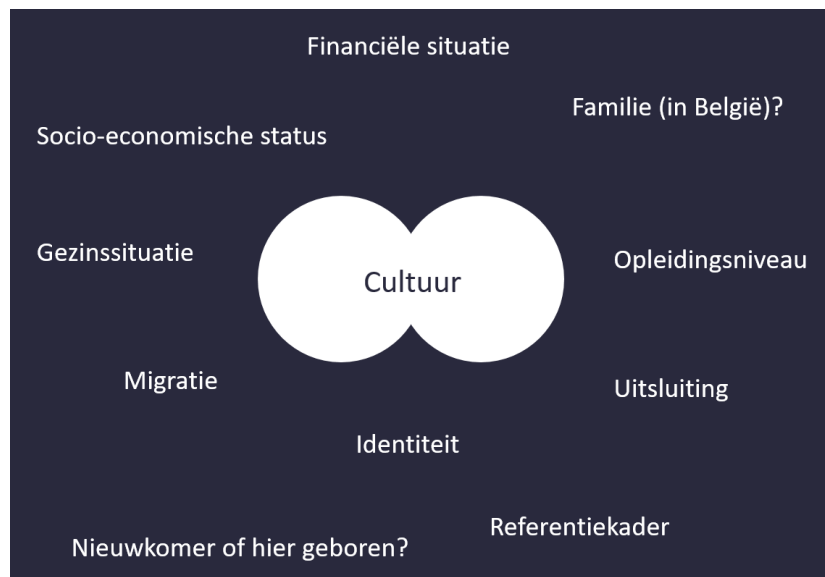
Hoe er naar kinderen gekeken wordt en hoe de opvoeding verloopt, is ook in elk gezin verschillend. Het is een weerspiegeling van de maatschappelijke en culturele achtergrond van de ouders en de opvoeding die zij zelf gekregen hebben. De kans bestaat dat jouw visie op opvoeding anders is dan die van de ouders in het Uilenspelgezin. Hoe kan je omgaan met deze verschillen en toch tot verbinding komen?

TIPS

- **Ga niet vergelijken of oordelen.** Leer het perspectief van de ouders te zien.
- **Wees nieuwsgierig: stel vragen, toon interesse.** Het is geen must om alles te weten over de culturele achtergrond van het gezin: welke taal ze spreken, welke gewoontes ze hebben, welke gevoeligheden. Maar kijk met een open en geïnteresseerde blik. Stel oprecht geïnteresseerde vragen. Wees een OEN: Open, Eerlijk, Nieuwsgierig.
- **Wat zijn de beweegredenen?** Stel jezelf de vraag: Waarom doen de ouders dit? Probeer hierbij op te letten dat je niet gaat invullen op basis van vooroordelen/stereotypen.

- **Kijk naar de context.** Wees je bewust van de invloed religie, cultuur en maatschappelijke context. Wees je ook bewust van je eigen achtergrond, je eigen denkkader en vooroordelen. En let op voor:
 - Veralgemening en stereotypering
 - Polarisering (wij/zij-verschillen beklemtonen)
 - Ethnocentrisme (onze visie is superieur)
 - Culturaliseren (alles wijten aan de cultuur)

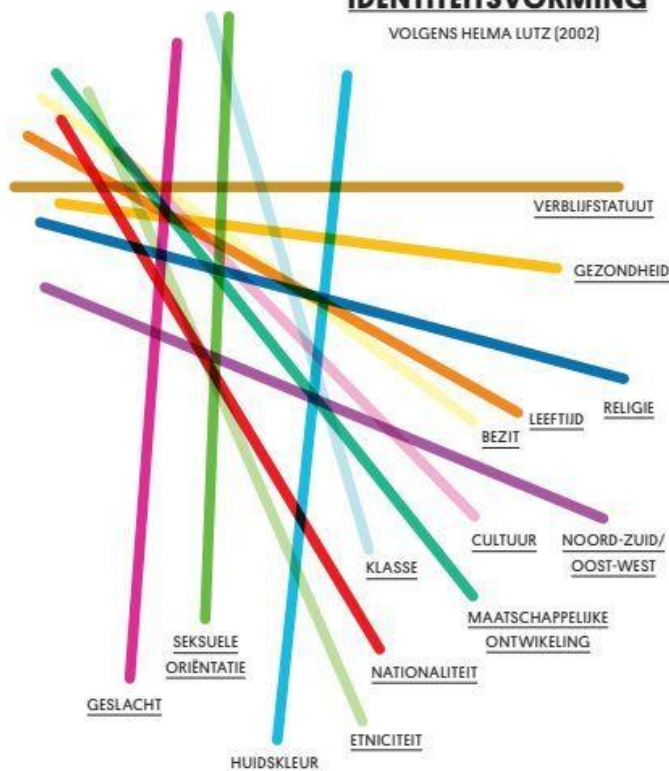
Zoek niet voor alles een verklaring bij de verschillen in cultuur. De normen en waarden binnen een gezin en de pedagogische visie worden niet enkel door de cultuur bepaald. Er zijn heel veel verschillende factoren: de socio-economische situatie, het opleidingsniveau, het referentiekader, religie, het netwerk, enz.

Deze veelheid aan factoren zijn niet zomaar 'details', het zijn assen van identiteitsvorming. Ze geven vorm aan wie we zijn en welke positie we in de samenleving krijgen én kunnen innemen. Iedereen staat op een ander kruispunt van verschillende assen van identiteitsvorming. Dit noemt men **kruispuntdenken** (of intersectioneel denken), het is een manier van denken over verschil en machtsongelijkheid. Al die assen haken op elkaar in en hebben invloed op elkaar. Ze bepalen samen onze positie, ons gedrag en ons denken. Ook de kansen die we krijgen, hangen hiermee samen. De maatschappij schat namelijk bepaalde kenmerken hoger in of beschouwt ze meer als de norm dan anderen.

14 ASSEN VAN IDENTITEITSVORMING

VOLGENS HELMA LUTZ (2002)

Het belangrijkste is dat je bewust bent van al deze factoren. En diversiteit te zien als het geheel aan thema's waarin mensen verschillen van elkaar. Iedereen verschilt op bepaalde vlakken van jou, maar lijkt op andere vlakken dan weer wel op jou. Kijk vooral naar alle **gelijkenissen** die er zijn, eerder dan te focussen op de verschillen. En toon respect, stel je open voor een andere visie en zoek naar verbinding.

Geef elkaar de tijd om elkaar te leren kennen. Laat de ouders wennen aan jouw wekelijkse aanwezigheid, en omgekeerd. En focus de eerste weken vooral op het kind (wat doet het kind graag? Wat vindt het leuk of niet leuk? Etc.). Zo toon je actief interesse in de leefwereld van het kind. Op die manier zal het vertrouwen tussen jou en het kind en het ruimere gezin groeien. Dit vertrouwen is een belangrijke basis om elkaar te kunnen ontmoeten en te zien doorheen de verschillen.

Als de ouders de Nederlandse taal niet of onvoldoende spreken zal dat mogelijk een barrière zijn om vlot tot verbinding te komen.

TIPS

- Spreek duidelijk en langzaam, maar blijf spontaan.
- Gebruik korte zinnen.
- Gebruik actieve zinnen (je zal een brief krijgen -> Je krijgt een brief).

- Vermijd beeldspraak en spreekwoorden.
- Gebruik gebaren om wat je wil zeggen te verduidelijken.
- Gebruik waar mogelijk internationale woorden (annuleren ipv afzeggen).
- Gebruik een ondersteunende vertaalapp, bv. Google translate. Vertaal indien mogelijk van het Engels naar de andere taal (de vertaling zal correcter zijn dan een vertaling uit het Nederlands).

In de inspiratiebundel vind je nog meer **concrete tips over helder spreken met anderstaligen**. Je kan altijd extra tips vragen aan het aanspreekpunt van Uilenspel of de school.

2.3 Omgaan met discriminatie en racisme

Het is belangrijk om met kinderen vanaf een jonge leeftijd in gesprek te gaan over racisme. Het kan zijn dat je Uilenspelkind zelf vragen heeft over racisme, een racistische uitspraak doet of slachtoffer is van racisme. Mogelijks was je zelf getuige van racisme tijdens een uitstap met jouw Uilenspelkind/gezin. Het is belangrijk dat je dit niet negeert.

TIPS

- Ga in gesprek op het niveau van het kind zonder te minimaliseren. Racisme is een groot en moeilijk thema, er over spreken en er geen taboe van maken is van belang voor racismewijsheid bij kinderen.
- Ga vragen niet uit de weg. Je kunt samen met je Uilenspelkind op zoek gaan naar antwoorden op de vraag als je het zelf lastig te beantwoorden vindt. Mogelijke boeken op kinderniveau die jou hierbij kunnen helpen:
 - Achter het flapje - vragen en antwoorden over racisme (Jordan Akpojaró)
 - Racisme: Stop de pijn (Naima Charkaoui en Ikrame Kastit)
- Benoem verschillen maar focus vooral op de gelijkenissen
- Spreek over verschillen. Misschien heb jij een andere etnische-culturele achtergrond dan je Uilenspelkind. Hier over spreken erkent een deel van de identiteit van het kind wat zorgt voor meer veerkracht.

Lees tip: <https://www.klasse.be/254727/reageren-op-racistische-uitspraken-inzichten-tips/>

2.4 Broers en zussen

Meestal zijn de andere kinderen in het gezin ook heel geïnteresseerd in wat je komt doen en willen ze ook wat betrokken worden. Het komt dan ook regelmatig voor dat de broers en zussen ook een plaats krijgen in de begeleiding.

Toch is het ook nodig om je aandacht vooral individueel te vestigen zodat je echt vooruitgang kan boeken met het Uilenspelkind. Maak duidelijke afspraken aan de start van je begeleiding. Schakel zeker de ouder(s) in als je dit moeilijk vindt, of bespreek dit met het aanspreekpunt tijdens het kennismakingsgesprek. Het is belangrijk dat de broers en zussen jullie wat rust gunnen tijdens de begeleiding. We willen wel meegeven dat het **betrekken van de broers en zussen zeker een meerwaarde kan zijn**. Hoewel je niet de volledige tijd met alle kinderen moet bezig zijn, kan het misschien een optie zijn om hen bij het begin of het einde te betrekken door bijvoorbeeld mee te spelen met een spelletje.

TIPS

- Laat ze meespelen met een spelletje waarbij meerdere deelnemers nodig zijn.
- Laat ze meegenieten van een verhaaltje dat jij of de ouder voorleest.
- Geef hen een functie: laat ze scheidsrechter zijn bij een spel, laat ze voorlezen aan hun kleuterbroertje of -zusje, ...
- Breng een boek/werkblaadje/kleurplaat mee waarmee ze individueel aan de slag kunnen.
- Neem ze mee op uitstap met je Uilenspelkind (bv. uitstapje naar de bib, een activiteit van Uilenspel).

In sommige gezinnen is de leefruimte eerder beperkt en zal je sowieso de begeleiding moeten doen in de ruimte waar ook de broers en zussen aanwezig zijn. Dit kan een uitdaging zijn. Maar het is natuurlijk ook fijn om zo het hele gezin beter te leren kennen. Belangrijk zal wel zijn dat je zelf op zoek gaat hoe je dit het beste aanpakt. Maak duidelijk afspraken, ook met de ouders, en bewaak je eigen grenzen. Is het voor jou soms te druk en is er teveel afleiding om echt met je begeleiding van start te gaan? Bekijk dan of je bij mooi weer ook eens buiten in een park kan gaan zitten. Of ga eens samen naar de bib waar het meestal heel rustig is.

Daarnaast is het ook mogelijk dat je meerdere kinderen uit hetzelfde gezin begeleidt. In dat geval zijn ook duidelijke afspraken belangrijk. En wat extra voorbereiding.

TIPS

- Denk na wat je met elk kind individueel wil inoefenen. Is het mogelijk om het andere kind hierbij te betrekken?
- Neem een spelletje/werkblaadje/kleurplaat/... mee dat beide kinderen individueel kunnen doen, terwijl jij je focust op één kind
- Is het mogelijk om een oefening met beide kinderen samen te doen? Kan je eventueel zelf een combinatie maken van verschillende taken van de kinderen?
- Of verkies je om elk kind op een andere dag/moment te begeleiden?

2.5 Ouders betrekken

Uilenspel werkt niet met huiswerkklasjes, maar kiest ervoor om het kind thuis te begeleiden. Zo wordt de schoolse context in huis binnengebracht.

We merken dat door de begeleiding aan huis te organiseren, er een diepgaander contact mogelijk is tussen de begeleider en het gezin. Ook is het op deze manier mogelijk om de ouders, als ze dit willen en kunnen, te betrekken in de begeleiding.

Dit wil niet zeggen dat het altijd mogelijk is voor de ouders om er het volledige uur te komen bijzitten. Dat verwachten we ook niet. Vaak lopen er nog andere kinderen rond, moet de ouder zorgen dat er eten op tafel komt, etc. Verwacht dus niet standaard dat de ouder je altijd kan vergezellen bij je begeleiding. Maar probeer hen wel zoveel mogelijk te betrekken. Leg hen uit wat je tijdens de begeleiding gaat doen/hebt gedaan. Zo zijn veel ouders niet op de hoogte van het belang van spelend leren, en beperken ze de schoolse ondersteuning tot enkel huiswerk. Dit kan in het begin van de begeleiding verwarring veroorzaken bij de ouders, omdat ze niet goed begrijpen wat jij als vrijwilliger komt doen. Het is dus belangrijk dat je aan de ouders uitlegt wat een Uilenspelbegeleiding inhoudt (spelletjes spelen, praten, leren, motiveren, ...) en dat de verwachtingen van de ouders correct zijn (jij bent geen leerkracht, jij kan niet beloven dat de resultaten van het kind zullen verbeteren). Als vrijwilliger kan je de ouders ook informeren over de kracht van samen spelletjes spelen, en dat ze hun kind(eren) ook op andere manieren kunnen ondersteunen.

Door hen te betrekken kan je in de eerste plaats de verwachtingen van ouders goed stellen, en je rol als vrijwilliger verduidelijken. Zo kan je komen tot een wederzijds engagement, en zullen ouders zich meer gewaardeerd voelen als er wederzijds respect is.

Ook breng je als vrijwilliger het schoolgebeuren binnen in het gezin. Doordat de ouders jou wekelijks bezig zien tijdens de begeleiding, leren ze hoe ze hier zelf aan kunnen bijdragen.

De ouders appreciëren de individuele ondersteuning aan hun kind(eren). Doordat ze ondersteuning krijgen van een vaste begeleider, ontstaat er vaak een vertrouwensband tussen ouders en begeleider, en een gemoedelijke sfeer waarbinnen ook ruimte is om te praten over niet-schoolgerelateerde onderwerpen.

TIPS

- Bekijk de schoolagenda samen met de ouders.
- Vertel of toon wat jullie allemaal gedaan hebben.
- Bekijk samen brieven en andere schoolcommunicatie. Motiveer hen om deel te nemen aan oudercontacten en dergelijke door uit te leggen wat de bedoeling is.
- Maak gebruik van visuele iconen om uit te leggen wat de school van hen verwacht. In de inspiratiebundel bij deze basismap vind je als voorbeeld een frigofiche die kan opgehangen worden, met de belangrijkste afspraken met de school erop.
- Bekijk samen met de ouders en het kind het filmpje van Klasse over huiswerk maken (in verschillende talen): <https://www.klasse.be/4546/helpen-bij-huiswerk/>

- Werk laagdrempelig genoeg zodat je de ouders kan inspireren: gebruik materiaal dat voorhanden is in huis, zodat de ouders zien dat ze dit ook kunnen doen en dus niet noodzakelijk speciaal materiaal nodig hebben.
- Toon interesse in hun leefwereld en behandel de ouder steeds als eindverantwoordelijke. Als de ouder geen of een minimum aan Nederlands praat, is het toch belangrijk om je voldoende tot hen te richten als ouderfiguur en hen niet te 'passeren' door enkel via het kind/de kinderen te praten.
- Maak jezelf stilaan overbodig: neem geen taken over van ouders maar toon hen hoe ze zelf actie ondernemen of waar ze hulp kunnen vinden. Misschien kunnen ze wel beroep doen op hun eigen netwerk (familieleden, burens ...) als jij er niet bent.
- In de bib kan je boekjes ontleneren waar de Nederlandse taal gecombineerd wordt met de thuistaal van je Uilenspelkind (meertalige boekjes). Laat hen het verhaal in hun thuistaal lezen en dan kan jij het opnieuw lezen in het Nederlands.
- Als je een spelletje speelt, probeer dan zeker broers/zussen te betrekken, en misschien hebben de ouders ook wel zin om eens mee te spelen.
- Als je aanvoelt dat de keuken toegankelijk is bij je Uilenspelkind, kan je iets koken. Doe dit misschien samen met de ouders. Koken kan een heel fijn verbindingsmoment zijn.

3. De school

3.1 Communicatie bevorderen tussen het gezin en de school

Voor ouders die weinig of slechte ervaringen hebben met het onderwijs vormt de weg van de eigen voordeur tot aan de schoolpoort een lange afstand. Kwetsbare ouders hebben soms het gevoel dat ze 'anders' zijn en hun kinderen niet dezelfde dingen kunnen bieden als kansrijke ouders. Dit zorgt voor een zekere angst dat de school hen hierop zal afrekenen. Ook negatieve herinneringen aan de eigen schooltijd kunnen mogelijks de beeldvorming over de klas en de leraren kleuren.

Ook leraren ervaren vaak een drempel om ouders te benaderen, en in het bijzonder die ouders die op het eerste zicht minder hun eigen waarden- en normenpatroon reflecteren.

Net als kansrijke ouders zijn kwetsbare ouders benieuwd naar hoe hun kind het stelt in de klas en zoeken ze een antwoord op verschillende opvoedingsvragen. Er is een flexibele aanpak nodig om tegemoet te komen aan de diversiteit aan noden en behoeften onder ouders. Flexibiliteit in communicatievormen, dialoog en samenwerking zijn hier sleutelwoorden.

Voor scholen is het vaak moeilijk om deze ouders betrokken te krijgen bij het hele schoolse gebeuren. Als begeleider heb je zowel contact met het gezin als met de school (via de leerkracht en/of het aanspreekpunt van de school). Je kan dus mee de brug vormen tussen het gezin en de school.

Vaak hebben de ouders zelf een ander schoolsysteem gekend als dat van hun kind. Schoolagenda's, oudercontacten, oudercomités, klusjesdagen ... zijn misschien zaken die zij nooit gekend hebben. Jouw wekelijkse aanwezigheid kan hier dus ook zeker een meerwaarde zijn. Je kan die zaken voor hen verduidelijken. En hen motiveren om naar het oudercontact te gaan of mee te doen aan activiteiten op school.

Zo kan je aan de start van je begeleidingsuurtje samen met een ouder de schoolagenda en eventueel bijgevoegde briefjes bekijken. Op die manier breng je de schoolse context en cultuur mee in huis en help je de ouders hierin betrokken te zijn. Als de ouders iets niet begrijpen of meer informatie willen, kan je dit doorgeven aan de leerkracht. Ook kan aan de school gevraagd worden om een tolk te voorzien als er afspraken op school doorgaan met anderstalige ouders (zoals een oudercontact).

3.2 Toeleden naar activiteiten op school

Via de **schoolfiche** kom je te weten hoe de school ouders probeert te betrekken in hun werking en welke communicatiekanalen de school gebruikt. Bij de start van je begeleiding kan je ook de **schooljaarkalender** opvragen, zo heb je een zicht op de activiteiten die de school organiseert en kan je hier af en toe eens naar verwijzen in je begeleiding. Uilenspelkinderen vinden het ook wel tof als ze jouw gezicht zien opduiken op hun schoolfeest.

4. De buurt

4.1 Visie van Uilenspel op buurtintegratie

Uilenspel wil buren met elkaar in verbinding brengen, om op die manier de **buurtintegratie en de buurtsolidariteit te stimuleren en te vergroten**. Het netwerk van zowel het Uilenspelgezin als de begeleider verruimt. Deze twee partijen zouden anders misschien niet zo snel met elkaar in contact zijn gekomen. Dit vinden wij bij Uilenspel even waardevol als het helpen bij schoolse taken/vaardigheden/huiswerk.

Door de begeleider aan een gezin uit de buurt te koppelen, ontstaat er een vertrouwensband. Deze band kan ingezet worden om het gezin toe te leiden naar organisaties, plaatsen of activiteiten in de buurt. Op die manier vergroot je het netwerk van het gezin. Onderschat niet welke meerwaarde je als begeleider voor dit gezin kan betekenen door wekelijks over de vloer te komen en aanspreekbaar te zijn voor hun vragen, of gewoon om eens een babbeltje te slaan.

Je kan je wekelijks oefenuurtje ook eens inruilen voor een uitstapje naar de bibliotheek, het buurtfeest, de supermarkt... als je dit zelf ziet zitten. Jij bent verzekerd en je Uilenspelkind ook, mocht er iets gebeuren.

Vaak vinden onze gezinnen niet zo gemakkelijk de weg naar het vrijetijdsaanbod. Cultuur- en vrijetijdsparticipatie wordt nochtans gezien als een belangrijke factor in het opgroeiproces van kinderen. Daarom organiseert Uilenspel zelf activiteiten (zoals de nieuwjaarsactiviteit en het slotfeest) om gezinnen te prikkelen. Hierbij kiezen we voor locaties die makkelijk bereikbaar zijn met het openbaar vervoer en die de gezinnen vermoedelijk nog niet kennen. Zo willen we hen inspireren en aanmoedigen om hier later nog eens heen te gaan. Naast een eigen activiteitenaanbod sluit Uilenspel ook aan bij het bestaand aanbod in de wijken waar we actief zijn. Het is voor de ouders verrijkend als jij hen informeert over activiteiten bij hen in de buurt.

BEWAKEN VAN EIGEN GRENZEN

Naarmate je vaker langsgaat bij je Uilenspelkind, zal de band tussen jullie beiden groeien. Deze betrokkenheid kan ervoor zorgen dat je plots geconfronteerd wordt met bepaalde zaken:

- **Tijdsinvestering:** Je zal merken dat een uurtje snel om is. Veel kinderen proberen je dan ook te overtuigen om nog 'iets langer te blijven' of om 'nog één klein spelletje te spelen'. Bewaak zelf hoelang je wil blijven en hoe vaak je wekelijks wil langsgaan zodat het engagement voor jou en je agenda haalbaar en plezierig blijft.
- **Wat geef ik prijs over mezelf?** Veel kinderen zijn nieuwsgierig naar jouw leefwereld en stellen vragen over waar jij woont, of je getrouwd bent, hoeveel kinderen je hebt etc. Je kan hier zo vaag of zo gedetailleerd op antwoorden als je zelf wil, zolang het voor jou comfortabel aanvoelt!
- **Your place or mine?** Veel kinderen zijn ook benieuwd naar waar en hoe jij woont. In eerste instantie is het de bedoeling dat jij wekelijks bij het gezin thuis over de vloer komt, zodat je de schoolse context bij hen in huis kan brengen en eventueel kan helpen bij andere vragen. Soms is het natuurlijk wel eens leuk om je Uilenspelkind bij jou thuis uit te nodigen, maar enkel als je je hier zelf goed bij voelt. De kans bestaat dat ze af en toe eens komen aanbellen om je kat te aaien of te vragen wanneer je deze week zal komen. Als je dat gezellig vindt, des te beter! Maar het mag niet aanvoelen als een verplichting.
- **Grotere leerproblemen:** Als je het gevoel hebt dat er meer aan de hand is dan enkel een beetje moeite met lezen, schrijven of rekenen, kan je dit bespreken met je aanspreekpunt bij Uilenspel of met de school zelf. Als er echt sprake zou zijn van leerproblemen of een leerstoornis, verwachten we niet van jou dat je hier voldoende expertise rond hebt om dit in goede banen te leiden. Uilenspel focust zich op kinderen die een extra duwtje in de rug kunnen gebruiken, niet op kinderen die nood hebben aan een specifieke opvolging of therapie. Er zijn Uilenspelkinderen die naast de hulp van een vrijwilliger extra professionele ondersteuning krijgen om hierbij te helpen, bijvoorbeeld van een logopedist. Beide vormen van ondersteuning kunnen complementair zijn.
- **Houd je eigen basisbehoeftes in de gaten.** Op dagen die voor jou persoonlijk wat moeilijker verlopen, is je emmer sneller vol. Vertel je Uilenspelkind gerust dat je een slechte dag hebt gehad. Als je toch sneller ongeduldig bent, is er niets mis mee om je nadien even te verontschuldigen.

- **Spreek over je bezorgdheden:** spreek op het einde van je begeleiding je bezorgdheden uit naar de ouders of het kind zodat je ze van je af kan zetten als je naar huis gaat.
- **Ventileer:** Spreek met andere vrijwilligers en je aanspreekpunt over wat er moeilijker loopt. Dit lucht op en kan tot nieuwe inzichten of oplossingen leiden.
- **Duidelijke communicatie:** Komen de ouders de gemaakte afspraken niet na of hebben ze verwachtingen die je niet kan inlossen? Communiceer vanuit de ik-boodschap over hoe je je hierbij voelt. *“Ik vind het niet fijn dat ik al verschillende keren voor de deur heb gestaan toen er niemand thuis was. Ik vind het jammer als je mij niets laat weten. Zou je mij de volgende keer op tijd een berichtje kunnen sturen zodat ik niet voor niets naar hier kom?”*
- **De manier waarop je een grens trekt kan veel doen!** Hoewel bepaalde grenzen niet gemakkelijk zijn om te trekken, kan je dit op zo een manier doen dat de grens door het kind wordt aanvaard. Het is belangrijk om het waarom van de grens te duiden en naar de mening van het kind te peilen, de irritatie te erkennen en deze niet zomaar te negeren of te minimaliseren.
- **Uitnodigingen van het gezin:** als begeleider kan je door het gezin wel eens uitgenodigd worden op feestjes en dergelijke. Hier moet je voor jezelf beslissen of je hierop wil ingaan. Wees eerlijk wat betreft je agenda-invulling maar blijf uiteraard beleefd als je een aanbod weigert.
- **Verschillen in waarden en normen:** Iedereen heeft zo zijn eigen gewoontes, waarden en normen. Op zich is het dus zeker geen probleem als die van jou verschillen met die van het gezin. Wees eerlijk maar beleefd als je een andere mening/ingesteldheid hebt dan het gezin. Een voorbeeld hiervan is dat je als vegetariër een vleesgerecht voorgeschoteld krijgt. Je kan het gezin bedanken en bevestigen in hun moeite, maar meteen ook respectvol uitleggen waarom jij liever geen vlees eet. Een ander voorbeeld is het geloof van je Uilenspelkind dat Allah de wereld heeft geschapen, terwijl jij misschien eerder in de wetenschappelijke benadering gelooft (of omgekeerd). Als je het hierover wil hebben, kan je uitleggen dat niemand het zeker weet, maar dat iedereen zo zijn eigen idee heeft (en mag hebben). Jij bekijkt de wereld namelijk door die bepaalde bril, en het kind misschien door een andere. Het kan boeiend zijn om die denkbeeldige brillen eens te wisselen om elkaars wereld te leren kennen.
- **Toeleiden i.p.v. alles zelf regelen is de boodschap.** Stellen ouders jou een vraag? Dan is het veel duurzamer en waardevoller om ouders te tonen waar ze informatie kunnen vinden of tot wie/welke organisatie ze zich moeten richten. Stap dus niet alleen naar het OCMW, maar toon de ouders hoe ze er kunnen geraken en bij wie ze kunnen aankloppen. Voel je niet verplicht om het gezin overal bij te helpen, jij bent er in

eerste instantie om het kind te helpen. Uiteraard is het wel fijn om nog meer te kunnen betekenen voor het gezin, maar enkel als dat past voor jou en goed aanvoelt.

- **Begin niet meteen alles zelf op te zoeken.** De Uilenspelmedewerkers zijn vaak aanwezig op buurtoverleg en welzijnsoverleg, zij weten dus welke organisaties en diensten er gevestigd zijn in de verschillende wijken. Stel je vraag dus gerust aan je aanspreekpunt bij Uilenspel, dan laat die je weten waar je terecht kan met welke vragen.
- Let er op dat je de **rol van ouders niet gaat overnemen!** Je kan ouders bv. vergezellen op een oudercontact, maar het is niet de bedoeling dat je hier in hun plaats naartoe gaat. Door verantwoordelijkheden over te nemen van de ouders, zien ze zelf niet in waarom dit belangrijk is of hoe het juist werkt. Als jij dan op een bepaald moment stopt met de begeleiding, stopt ook deze connectie met de school.

Dat was het voor de basismap!

In onze inspiratiebundel vind je veel materiaal en concrete speltips om je op weg te helpen bij je begeleiding. Zo ben je helemaal klaar om van start te gaan.

Veel plezier met je begeleiding!

BRONNENLIJST

<https://www.allesoverkinderen.nl/kind-4-12/7-tips-voor-een-soepele-overgang-naar-de-middelbare-school/>

Chambers, A. (2012). Leespraat. Zoetermeer: NBD Biblion

Colsoul, D., Corneillie, M. & De Jans, T. (2015). Een toekomst zonder armoede. Brussel: Campagne Welzijnszorg vzw.

www.diversiteitinactie.be/themas/kinderarmoede-ko/professionalisering/warme-relaties-met-ouders

Geerts, A., Dierckx, D. & Vandevoort, L. (2012). Elk kind telt. Informatie en inspiratie voor lokale actoren in hun strijd tegen armoede. Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Afdeling Welzijn en Samenleving.

Keller, T., & Just, M. (2009). Altering Cortical Connectivity: Remediation-Induced Changes in the White Matter of Poor Readers.

www.kindengezin.be/nl/thema/ontwikkeling-en-gedrag/taal-en-meertaligheid

Steenssens, K., Aguilar, L. M., Demeyer, B. & Fontaine, P. (2008). Kinderen in armoede. Status quaestionis van het wetenschappelijk onderzoek voor België. GIREP (Groupe Interuniversitaire Recherche & Pauvrete) & IGOA (Interuniversitaire Groep Onderzoek & Armoede VZW) in opdracht van Minister van Pensioenen, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen, Christian Dupont.

Van Essen, I. Mol-Van Der Lee, K. (2016). Schoolmania. Houten: Uitgeverij Lannoo.

Vansteenkiste, M. & Soenens, B. (2013). Vitamines van groei, over de motiverende rol van ouders in de opvoeding. Gent: Academia Press.

Vrancken, J. et al (2002). Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2002. Leuven/Leusde: Acco.